

27. SOCIALE REPRESENTATIES VAN DE BRUSSELAARS OVER HUN NATUURLIJKE OMGEVING EN DE BRUSSELSE GROENE RUIMTEN

Inleiding

Deze fiche geeft een overzicht van de werken die betrekking hebben op de sociale representaties van de Brusselaars over hun natuurlijke omgeving en meer bepaald over de openbare en private groene ruimten. De sociale representaties zijn gedefinieerd als “een geheel van informatie, overtuigingen, meningen en houdingen over een bepaald onderwerp”(Abric 1994 in Lo Monaco & Lheureux, 2007).

Hoofdstuk 1 analyseert de sociale representaties van de Brusselaars over hun natuurlijke omgeving en de Brusselse openbare groene ruimten, met inbegrip van het Zoniënwoud. Het analyseert de rollen die zijn toebedeeld aan de natuur, de bewustmaking van het publiek voor de natuur, de prioriteiten die eraan worden toegekend, de interpretatie van de huidige staat en de evolutie van de biodiversiteit in Brussel, de gewenste evolutie van de wilde fauna en flora, de bezoekersdruk en de factoren voor het kiezen van de Brusselse groene ruimten, de tevredenheid over de groene ruimten en de kennis van de reglementering over de Brusselse groene ruimten.

Hoofdstuk 2 analyseert deze representaties over de private groene ruimten (tuinen) op basis van recentere onderzoeken in dit domein in Brussel (Tauvel *et al.* 2020).

Tot slot geeft hoofdstuk 3 een samenvatting van de belangrijkste resultaten van de in het kader van deze fiche voorgestelde enquêtes en onderzoeken.

1. Sociale representaties van de Brusselaars over de openbare groene ruimten en de natuur

Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op de natuurbarometer 2022, maar ook op de werken van Vereecken *et al.* (2015), da Schio *et al.* (2021), Noël *et al.* (2021), De Mynck, Wayens *et al.* (2022) en op het cartografisch werk van Leefmilieu Brussel (2022).

De natuurbarometer werd ontwikkeld op vraag van Leefmilieu Brussel. Het doel ervan is “informatie te verzamelen over de gedragingen, de gebruiken en het begripsvermogen van de Brusselaars over de natuur en over de manier waarop zij de natuur ervaren”. Om representatief te zijn voor de Brusselse bevolking werd de steekproef evenwichtig samengesteld rekening houdend met geografische spreiding, gender, leeftijd (vanaf 16 jaar), opleidingsniveau en beroepsactiviteit. Bepaalde onderwerpen komen niet aan bod in de enquête die werd uitgevoerd in het kader van de natuurbarometer 2022: bijvoorbeeld de perceptie die de respondenten hebben van de Brusselse wilde fauna, de luchtkwaliteit, het lawaai, de beschikbaarheid van toiletten in de Brusselse openbare groene ruimten ...

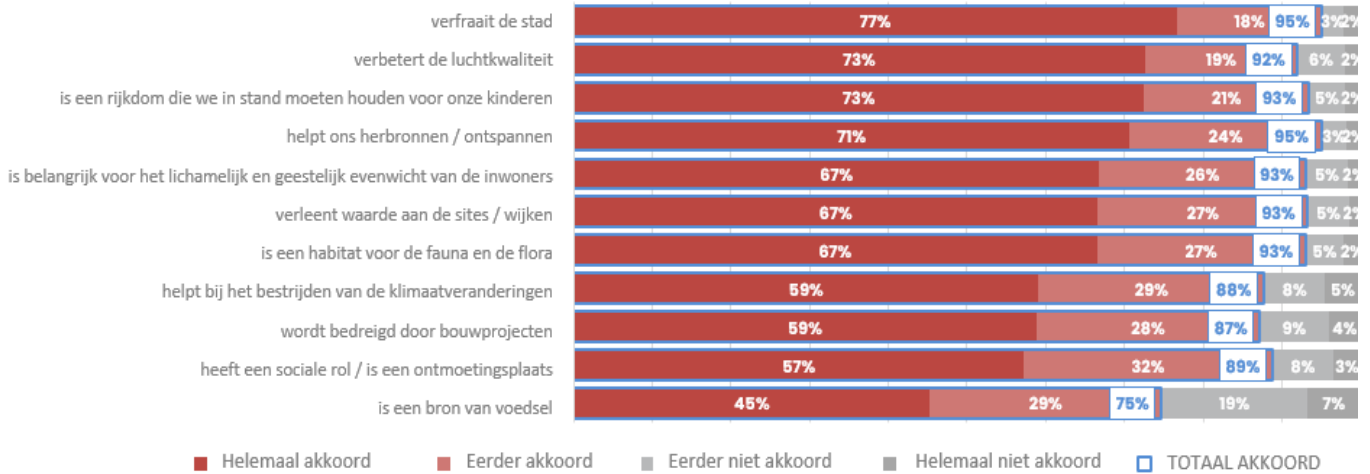
1.1. Rollen toebedeeld aan de natuur in de stad en in Brussel

De natuurbarometer 2022 analyseerde de sociale representaties over de natuur in de stad in het algemeen, maar ook meer specifiek in Brussel. De rollen van de natuur in de stad volgens de respondenten van de natuurbarometer 2022 zijn samengevat in figuur 1.

Figuur 27.1. Rollen van de natuur in de stad volgens de respondenten van de natuurbarometer 2022

Antwoorden op de vraag: “In welke mate bent u het eens met elk van de volgende stellingen? De natuur in de stad ...”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Op de vraag: “In welke mate bent u het eens met elk van de volgende stellingen? De natuur in de stad ...”, antwoordt een grote meerderheid (tussen 88% en 95%) dat ze de natuur in de stad ziet als (Figuur 1):

- een rijkdom die moet worden bewaard voor de toekomstige generaties, een bron van verfraaiing die waarde verleent aan de betrokken locaties en wijken;
- een meerwaarde voor het lichamelijk en geestelijk evenwicht en de luchtkwaliteit;
- een hulp in de strijd tegen de klimaatverandering;
- een sociale meerwaarde aangezien de natuur een plek is om anderen te ontmoeten.

87% van de bevroegden verklaart het ermee eens te zijn dat de natuur in de stad wordt bedreigd door bouwprojecten.

Iets minder (75%) ziet de natuur als een bron van voedsel. Deze mening wordt meer gedeeld door de 16- tot 54-jarigen dan door de 55-plussers.

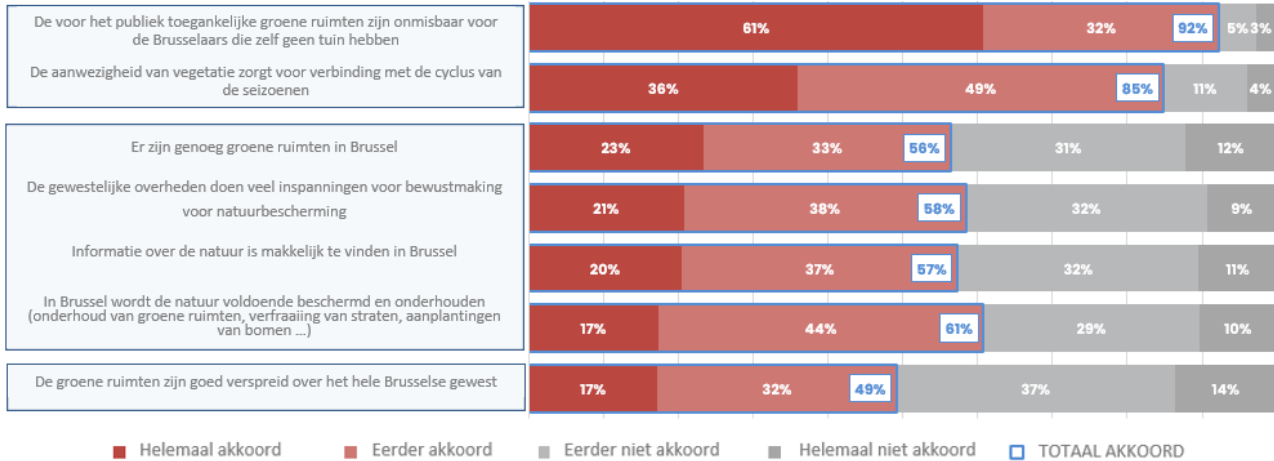
Volgens de resultaten van de natuurbarometer zijn vooral de bevroegde personen ouder dan 55 jaar geïnteresseerd in / bewustgemaakt voor de natuur in Brussel (zie 1.2.).

De volgende secties analyseren de sociale representaties van de Brusselaars over de natuur die specifiek gelegen is in Brussel (toebedeelde rollen, bewustmaking, toegekende prioriteiten enz.)

Figuur 27.2. Rollen toebedeeld aan de natuur in Brussel door de respondenten van de natuurbarometer 2022

Antwoord op de vraag: "In welke mate bent u het eens met elk van de volgende stellingen over de natuur in Brussel?"

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

De aan de natuur in Brussel toebedeelde rollen (Figuur 2) kunnen worden samengevat als volgt:

- de natuur kan een rol spelen in het verminderen van de ongelijkheid op het vlak van toegang tot de groene ruimten: 9 personen op 10 menen dat de voor het publiek toegankelijke groene ruimten onmisbaar zijn voor mensen die geen tuin hebben, en meer dan 8 personen op 10 zijn van mening dat de aanwezigheid van vegetatie zorgt voor verbinding met de cyclus van de seizoenen (iets meer 55-plussers dan respondenten van andere leeftijdscategorieën zijn het eens met deze stelling). Nauwelijks de helft van de bevroegde personen is van mening dat er voldoende groene ruimten zijn in Brussel en dat ze goed verspreid zijn over het Gewest;
- de bevroegde personen zijn van mening dat het onderhoud, de instandhouding van de groene ruimten en de bewustmaking voor de natuur belangrijke uitdagingen zijn: 55 tot 60% van de bevroegde personen is van mening dat de natuur voldoende goed wordt onderhouden in Brussel, dat de gewestelijke overheden veel inspanningen doen voor bewustmaking voor de instandhouding ervan, dat informatie makkelijk te vinden is en dat er voldoende groene ruimten zijn.

Het punt waarmee het minst werd ingestemd, is dat over de goede spreiding van de groene ruimten over het grondgebied van het Gewest: slechts 49% van de bevroegden is het eens met deze stelling. De grootste instemming was er in de categorie 16- tot 34-jarigen, en de kleinste bij de 55-plussers (verschil van 15%).

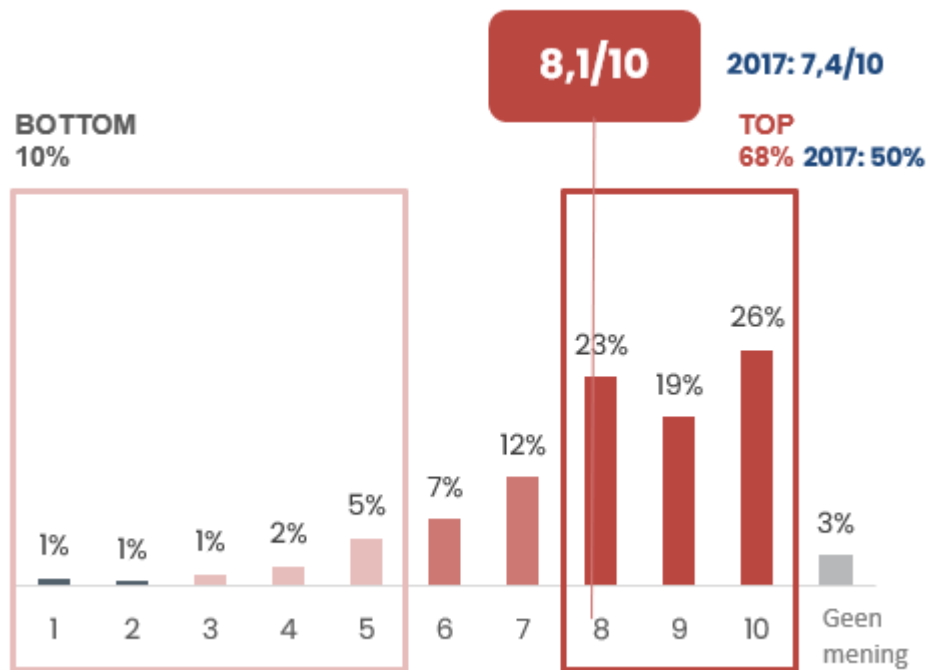
In het algemeen zijn inwoners van de Vijfhoek paradoxaal genoeg net iets meer tevreden over de natuur in Brussel dan inwoners van de eerste en de tweede kroon.

1.2. Bewustmaking voor de natuur

Figuren 27.3 en 27.4. Bewustmaking voor de natuur in Brussel

Antwoorden op de vraag: "In welke mate bent u geïnteresseerd in / bent u zich bewust van de natuur in Brussel?"

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

In 2022 gaven de personen die werden bevraagd over de natuur een score van gemiddeld 8,1/10 op de vraag: "In welke mate bent u geïnteresseerd in / bent u zich bewust van de natuur in Brussel?" en 68% van hen gaven een score van 8/10 of hoger op deze vraag. Slechts 10% van de bevroegden gaf een score van 5/10 of lager (Figuur 3).

De bewustmaking voor de natuur in Brussel en het feit dat men verklaart er belangstelling voor te hebben, is de voorbije vijf jaren ook toegenomen volgens AQ-rate. In een opiniepeiling uit 2017 door Dedicated Research in opdracht van Leefmilieu Brussel bedroeg de gemiddelde score op de vraag "In welke mate bent u geïnteresseerd in / bent u zich bewust van de natuur in Brussel?" 7,4/10 en gaf 50% van de respondenten een score van 8/10 of hoger. Deze resultaten worden ter indicatie gegeven en zijn onderling moeilijk te vergelijken aangezien de methodes uit 2017 verschillen van die uit 2022.

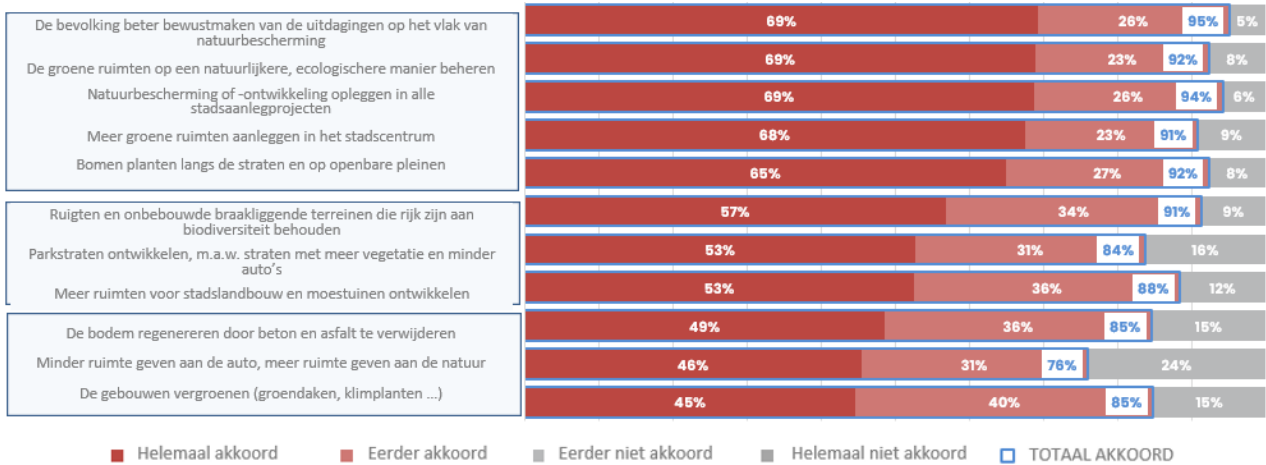
De respondenten van minstens 55 jaar oud gaven gemiddeld een hogere score (8,52/10) dan de respondenten tussen 35 en 54 jaar oud (7,89/10) en tussen 16 en 34 jaar oud (7,84/10) (Leefmilieu Brussel, 2022a).

1.3. Prioriteiten toegekend aan de natuur

Figuur 27.5. Prioriteiten voor de natuur en het welzijn van de inwoners van Brussel volgens de respondenten van de natuurbarometer 2022

Antwoorden op de vraag: “Wat moet volgens u met voorrang worden gedaan om de natuur en het welzijn van de Brusselaars te verbeteren / te beschermen?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Zes van de elf acties die we voorstelden, werden beschouwd als prioritair door 65 tot 69% van de bevrageden (Figuur 5):

- de bewustmaking voor de uitdagingen op het vlak van milieubescherming verbeteren;
- de groene ruimten op een natuurlijkere, ecologische manier beheren;
- natuurbescherming opleggen in alle stadsaanlegprojecten;
- meer groene ruimten aanleggen in het stadscentrum;
- bomen planten in de openbare ruimte.

Het behoud van ruigten en onbebouwd braakland, de aanleg van parkstraten, ruimte voor stadslandbouw en moestuinen zijn prioritair voor 57 tot 53% van de bevragede personen.

De maatregelen die het minst op bijval konden rekenen, hebben betrekking op het weghalen van beton en asfalt om de bodem te regenereren, het verminderen van de ruimte voor de auto en de vergroening van gebouwen. Rekening houdend met de kwalificaties “prioritair” en “secundair” blijft het echter zo dat de acties bijval krijgen van meer dan 80% van de mensen, met uitzondering van het verminderen van de ruimte voor de wagen: hiervoor daalt de instemming tot 76%. De 55-plussers zijn het minst te vinden voor deze maatregel.

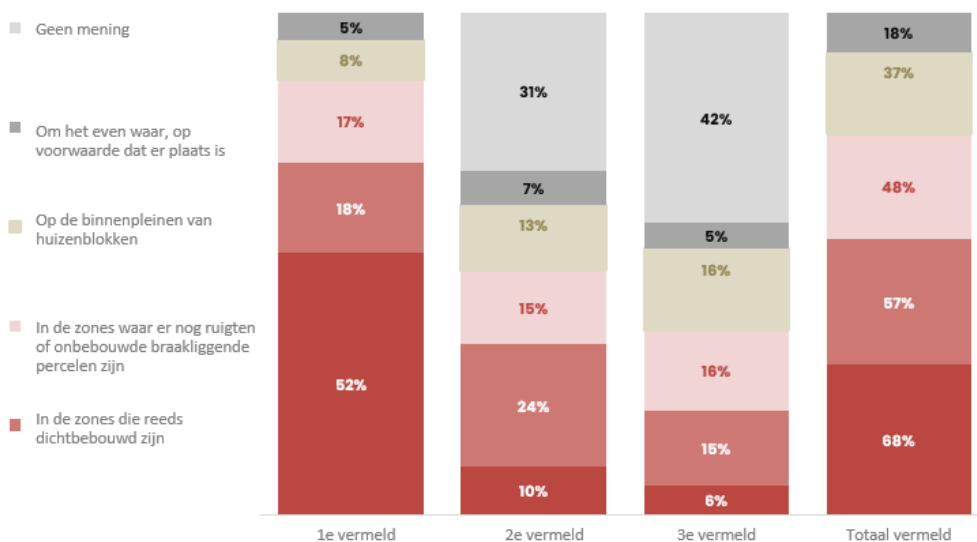
In het algemeen zijn vooral de 35- tot 54-jarigen van mening dat (bijna) alle voorgestelde acties voor natuurbescherming prioritair zijn. Dit gevoel leeft minder sterk bij de andere leeftijdsgroepen.

Slechts 9% van de bevragede personen vindt het niet nodig dat de ruigten en onbebouwde braakliggende terreinen die rijk zijn aan biodiversiteit worden behouden.

Figuur 27.6. Nieuwe gebouwen in Brussel volgens de respondenten van de natuurbarometer 2022

Antwoorden op de vraag: “Waar is het volgens u wenselijk nieuwe gebouwen te bouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? (5 voorstellen te rangschikken in volgorde van voorkeur: 1, 2 of 3)”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

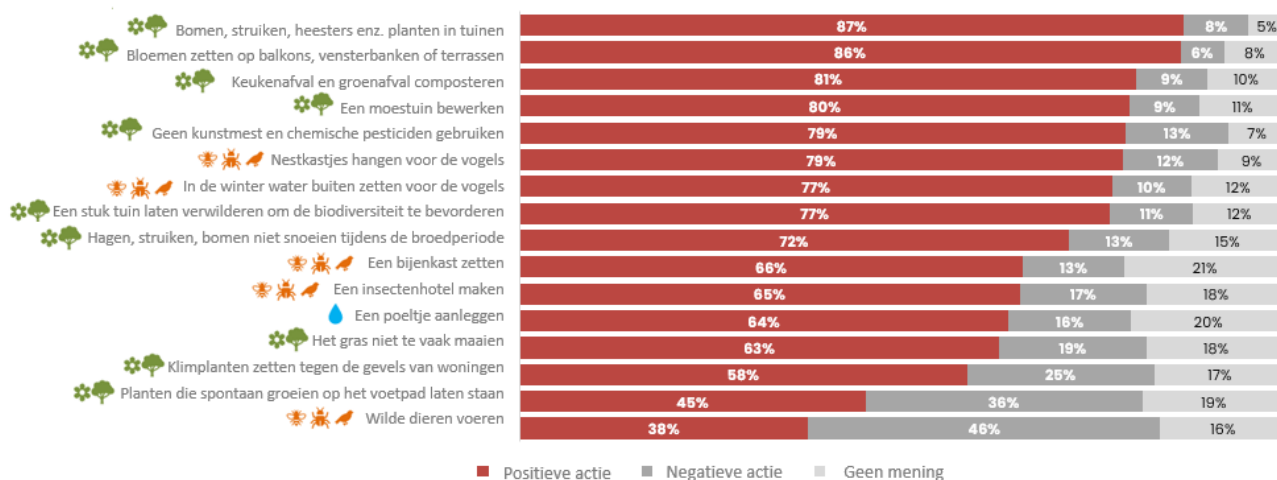
Op de vraag “Waar is het volgens u wenselijk nieuwe gebouwen te bouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” spreekt een grote meerderheid zich uit voor 2 opties:

- “er is geen nood aan nieuwe woningen, maar wel aan de renovatie of herbestemming van bestaande gebouwen”: 68% van de bevroagden vermeldt deze optie op de eerste (52%), tweede (10%) of derde plaats (6%);
- “in de zones die reeds dichtbebouwd zijn” 57% van de bevroagden vermeldt deze optie op de eerste (18%), tweede (24%) of derde plaats (15%);

Figuur 27. 7. Als “positief/negatief” voor de natuur beoordeelde acties volgens de respondenten van de natuurbarometer 2022

Antwoorden op de vraag: “Welke van de hieronder vermelde handelingen hebben volgens u een positieve of negatieve impact op de natuur?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Een grote meerderheid van de bevrageden is van mening dat de voorgestelde acties een positieve impact hebben op de natuur, behalve: “wilde dieren voeren” (38%) en “planten die spontaan groeien op het voetpad laten staan” (45%) (Figuur 7).

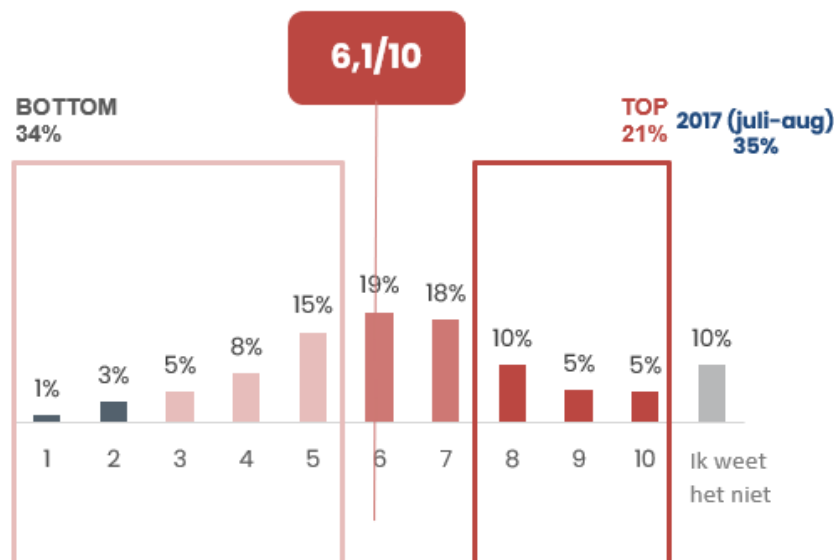
We stellen vast dat bepaalde sociale representaties soms tegen de wetenschap ingaan: het plaatsen van een bijenkast wordt in het algemeen gezien als positief voor de natuur, terwijl de vele negatieve effecten wetenschappelijk zijn aangetoond (voedselconcurrentie met de wilde bijen voor stuifmeel en nectar, overdracht van besmettelijke ziekten op inheemse wilde soorten, veranderende patronen van de pollenstromen tussen planten met mogelijk verstoring van de voortplanting van de planten en wijziging van de samenstelling van de plantengemeenschappen tot gevolg (Vereecken et al., 2015)). Overigens is het zo dat de planten die spontaan groeien op de voetpaden bijdragen tot de biodiversiteit en erop wijzen dat niet langer pesticiden worden gebruikt in de Brusselse openbare ruimte. Deze gewijzigde aanpak is van essentieel belang voor de natuur en voor onze gezondheid.

1.4. Interpretatie van de huidige toestand en van de evolutie van de biodiversiteit in Brussel

Figuur 27.8. Staat van de biodiversiteit in Brussel

Antwoord op de vraag: “Wat is volgens u, op een schaal van 1 op 10, de staat van de biodiversiteit in Brussel vandaag?” (1 = heel slecht en 10 = uitstekend)

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

De door de natuurbarometer 2022 bevragede personen gaven, op een schaal van 1 (heel slecht) tot 10 (uitstekend), een gemiddelde score van 6,1/10 voor de staat van de biodiversiteit in Brussel. Slechts 21% van hen kende een score van 8/10 of hoger toe aan deze vraag (tegen 35% in 2017, met hetzelfde methodologisch voorbehoud als hieronder vermeld). 34% van de bevrageden gaf een score lager dan of gelijk aan 5/10. De gemiddelde score ligt iets hoger bij jongeren dan bij ouderen, en de inwoners van de Vijfhoek staan positiever tegenover de staat - en de evolutie - van de biodiversiteit in Brussel (Figuur 8). De biodiversiteit staat dus in het algemeen eerder slecht aangeschreven, maar zoals de resultaten van Tauvel (2020) aangeven is biodiversiteit een complexe term die mogelijk slecht gekend is en moeilijk beheersbaar door de bevrageden.

Op een schaal van 1 (sterk achteruitgegaan) tot 10 (sterk verbeterd) kenden de bevrageden een gemiddelde score van 6,2/10 toe aan de evolutie van de biodiversiteit in Brussel in de voorbije jaren.

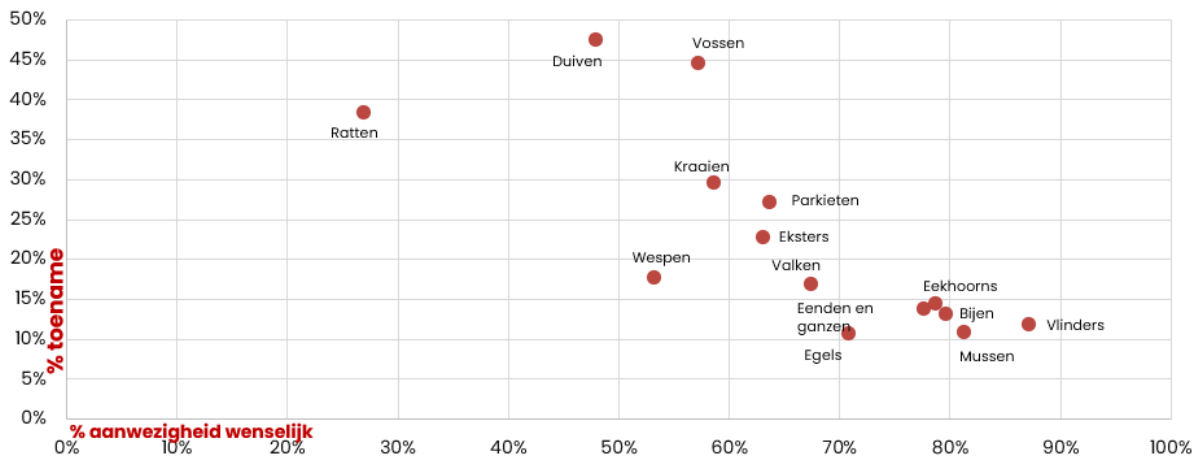
Het aantal bevrageden dat van mening is dat de biodiversiteit erop vooruit is gegaan (22%) is kleiner dan het aantal dat meent dat ze erop is achteruitgegaan (31%).

1.5. Wilde fauna en flora: evolutie en wenselijke soorten

Figuur 27.9. Wilde dieren: evolutie en wenselijke soorten

Antwoorden op de vragen: "Is de aanwezigheid van wilde dieren volgens u toegenomen, afgenomen of stabiel gebleven in Brussel in de voorbije jaren? In welke mate is de aanwezigheid van de volgende soorten wenselijk in de stad?"

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

De meest gewenste diersoorten (vlinders, mussen, bijen, eekhoorns) zijn ook die soorten waarvan de aanwezigheid wordt beschouwd als in achteruitgang. Ratten, duiven en in mindere mate vossen zijn het minst gewenst, en worden gezien als stijgend in aantal (Figuur 9). De wilde flora wordt niet bestudeerd in de natuurbarometer 2022.

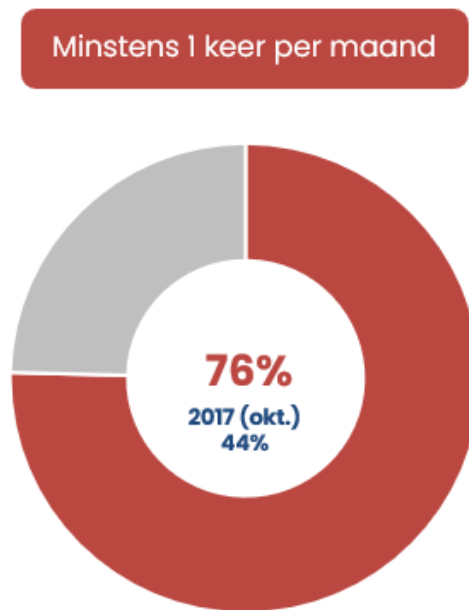
1.6. Bezoekersdruk en factoren voor het kiezen van de Brusselse groene ruimten

De intensiteit en de factoren van het (niet-)bezoek van de Brusselse groene ruimten werden geanalyseerd door de natuurbarometer 2022.

Figuur 27.10. Gebruiksintensiteit van de Brusselse groene ruimten

Antwoorden op de vraag: “Hoe vaak komt u in de Brusselse groene ruimten?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

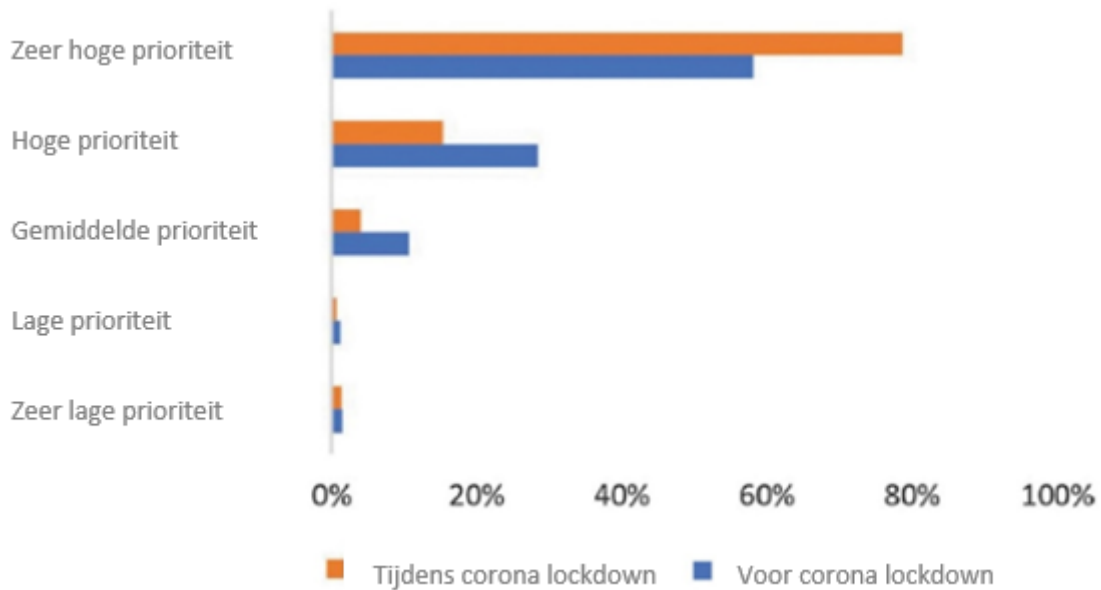

Op de vraag: “Hoe vaak komt u in de Brusselse groene ruimten?” antwoordde 76% van de bevroegde personen dat ze er minstens een keer per maand naartoe komen. In 2017 was dit maar 44% (Figuur 10). De groene ruimten worden het meest gebruikt door jonge mensen en mensen met kinderen.

Bij vergelijking van de resultaten van 2017 en 2022 moet rekening worden gehouden met het feit dat verschillende methoden werden gebruikt. Daarnaast is deze stijging in het bezoek van de Brusselse groene ruimten wellicht minstens voor een deel toe te schrijven aan de COVID-19-pandemie die door de Wereldgezondheidsorganisatie werd afgekondigd op 11 maart 2020 (WGO, 2020). Tijdens de lockdown ten gevolge van de pandemie werd heel duidelijk dat het belangrijk is tijd door te brengen in de groene ruimten. Ook kregen tal van burgers plots veel vrije tijd tot hun beschikking (Figuren 11 a en b). De groene ruimten werden massaal bezocht om verschillende redenen: om buiten te komen / lichaamsbeweging te hebben en om de stress te verminderen. De belangrijkste reden waarom mensen meer tijd doorbrengen in de natuur (park, bos of tuin) is om in goede gezondheid te blijven (da Schio *et al.*, 2021).

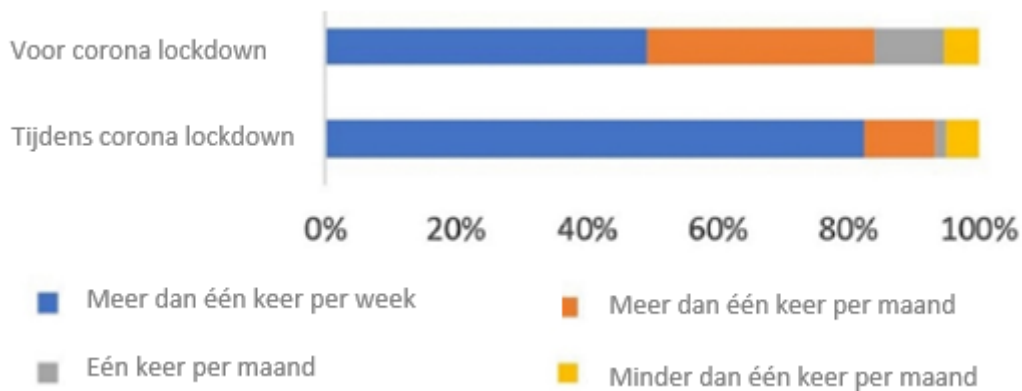
Figuur 27.11a. Prioriteit die werd gegeven aan de Brusselse groene ruimten, voor en tijdens de lockdown

Bron: da Schio *et al.* (2021)

Figuur 27.11b. Regelmaat in het gebruik van de Brusselse groene ruimten voor en tijdens de lockdown

Bron: da Schio *et al.* (2021)

Tijdens de pandemie werden de groene ruimten geleidelijk geassocieerd met een verbetering van de lichamelijke en geestelijke gezondheid, omdat ze de mogelijkheid bieden aan lichaamsbeweging te doen, sociale interacties vergemakkelijken en zorgen voor psychologisch herstel (Noël *et al.* 2021).

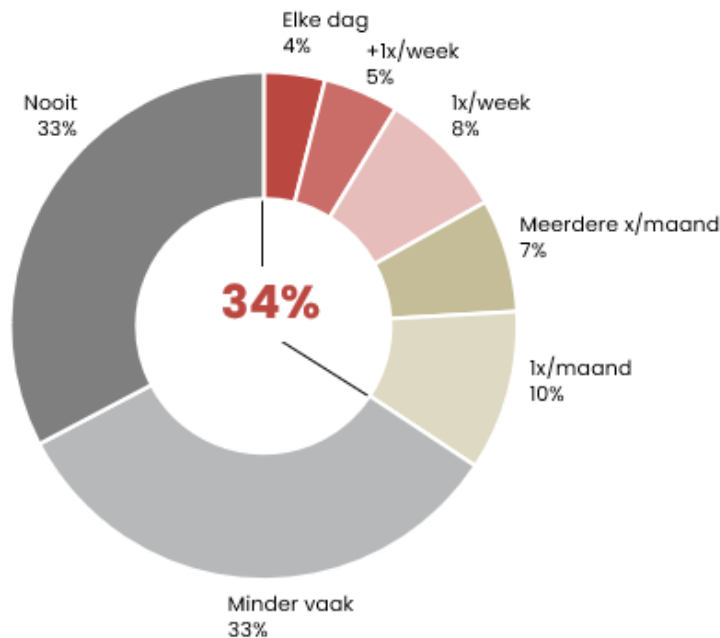
Opvallend is overigens dat de groep 16- tot 34-jarigen en mensen met kinderen sterk vertegenwoordigd is in de groep bezoekers van de Brusselse groene ruimten (Leefmilieu Brussel, 2022a).

De kleine stadsparken of groene pleinen worden vaker bezocht dan de grote groene ruimten, wat benadrukt dat nabijheid een belangrijke factor is voor regelmatige bezoeken. Voor 75% van de bevroagden ligt de vaakst bezochte groene ruimte op minder dan 1 km van hun woonplaats (Figuur 15; Leefmilieu Brussel, 2022a).

Figuur 27.12. Bezoek aan het Zoniënwoud

Antwoorden op de vraag: “Hoe vaak bezoekt u de volgende verschillende types van Brusselse groene ruimten?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

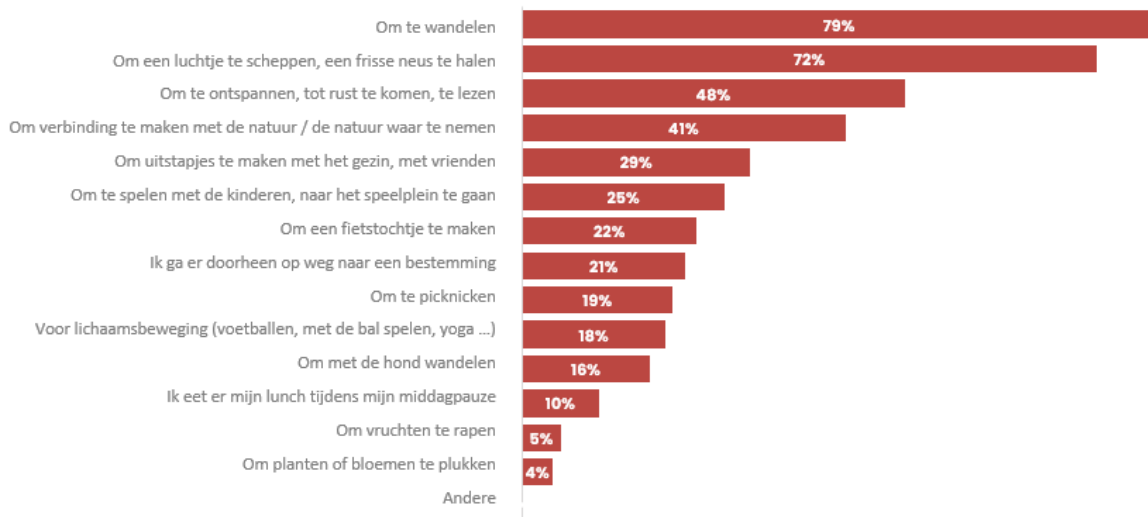

Op de vraag: “Hoe vaak gaat u naar het Zoniënwoud?” antwoorden 7 personen op 10 dat ze het minstens af en toe bezoeken (Figuur 12).

In totaal gaat 34% er minstens een keer per maand naartoe: 16- tot 34-jarigen bezoeken het woud vaker dan mensen uit andere leeftijdscategorieën. Andere regelmatige bezoekers zijn mensen met kinderen, Nederlandstaligen, inwoners van de Vijfhoek en in mindere mate van de tweede kroon. 34% is minder dan de 55% die minstens een keer per maand naar de grote bosparken of natuurreserveaten van het Gewest trekken.

Figuur 27.13. Factoren voor bezoek van de Brusselse groene ruimten *Antwoorden op de vraag: “Om welke redenen bezoekt u de Brusselse groene ruimten?” (Mogelijke antwoorden, basis: bezoekers 1x / maand)*

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

De twee factoren om de Brusselse groene ruimten te bezoeken die eruit springen, zijn “wandelen” en “een luchtje scheppen, een frisse neus halen” (Figuur 13).

De reden waarom men de Brusselse groene ruimten bezoekt, varieert naargelang van de leeftijd, het feit of men kinderen heeft of waar men woont:

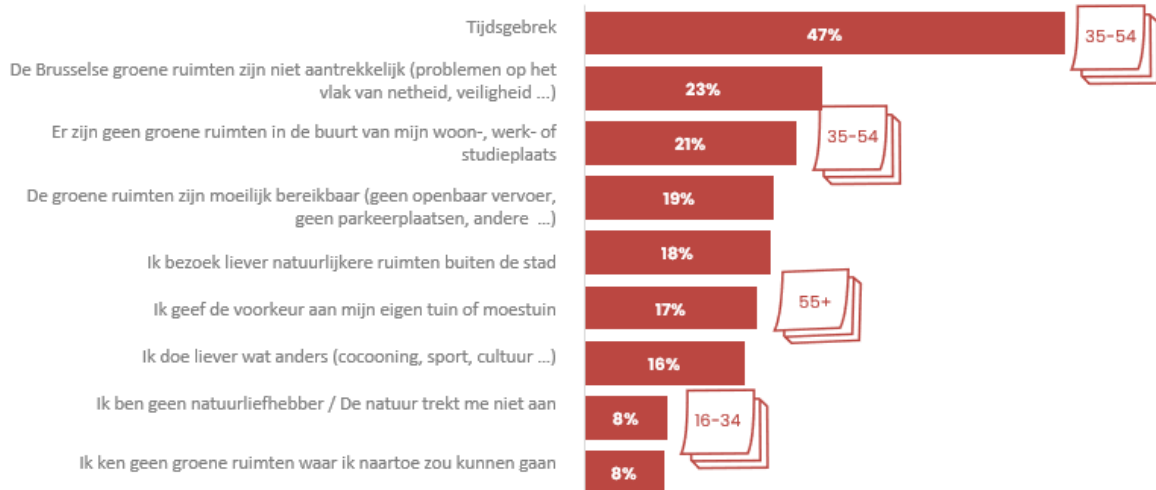
- 55-plussers gaan er vooral naartoe om te wandelen, om in de natuur te zijn, een luchtje te scheppen, rust op te zoeken en zich te ontspannen;
- 16- tot 54-jarigen gaan er ook iets vaker naartoe met vrienden of familie, om te picknicken, te wandelen of te fietsen, voor de speelpleinen, om te sporten enz.

In het geval van het Zoniënwoud stelt 67% van de bevroagden er vooral naartoe te komen om te wandelen. De redenen voor een bezoek die vervolgens worden aangehaald, zijn een luchtje scheppen (47%), verbinding maken met de natuur (37%), zich ontspannen (35%) of een fietstochtje maken (32%). Net als voor de andere Brusselse groene ruimten variëren de factoren voor een bezoek aan het Zoniënwoud naargelang van de leeftijd:

- 55-plussers komen er wandelen, een luchtje scheppen, verbinding maken met de natuur en zich ontspannen;
- 16- tot 34-jarigen vermelden op de tweede plaats dat ze er komen fietsen, gevolgd door een luchtje scheppen, en bijna op hetzelfde niveau wandelen of “nordic walking”.

Figuur 27.14. Factoren van het niet-bezoek aan de Brusselse groene ruimten
Antwoorden op de vraag: “Om welke redenen bezoekt u de Brusselse groene ruimten zelden of nooit?” (Mogelijke antwoorden, basis: bezoeken de groene ruimten zelden of nooit)

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

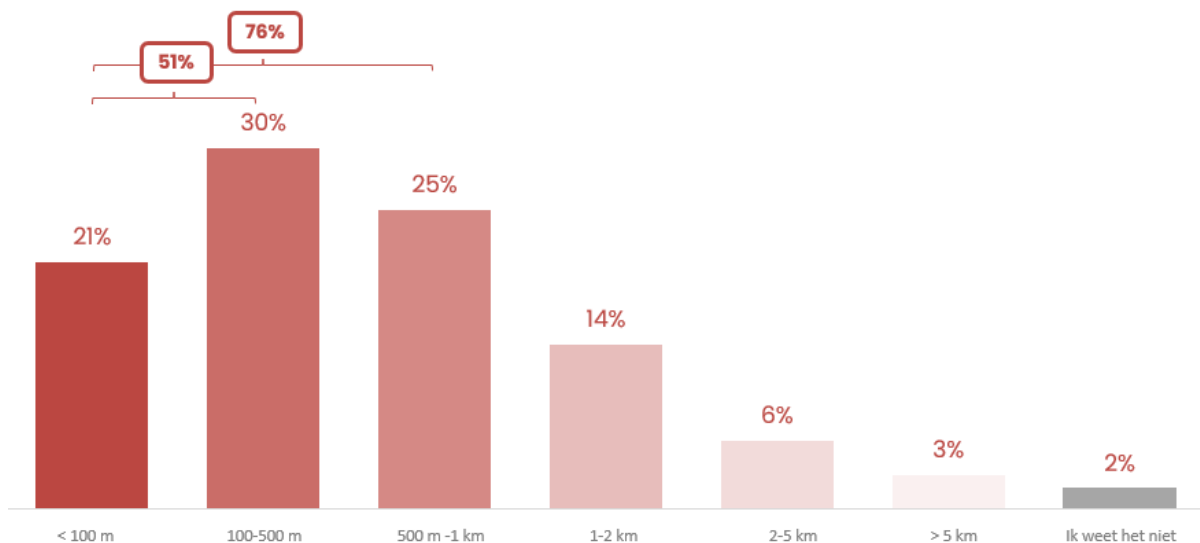

Mensen die de Brusselse groene ruimten niet gebruiken, wijzen vooral op tijdsgebrek. Dit is vooral voor de 35- tot 54-jarigen en mensen met kinderen. Bijna een op vier haalt netheid en veiligheid aan als reden, voor een op vijf is nabijheid het belangrijkste (Figuur 14). Dit blijven dus specifieke uitdagingen die moeten worden aangepakt in Brussel.

Figuur 27.15. Afstand tussen de vaakst bezochte groene ruimte en de woon-, werk- of studieplaats

Antwoorden op de vraag: “Op welke afstand van uw woon-, werk- of studieplaats bevindt zich de groene ruimte die u het vaakst bezoekt?” (behalve het Zoniënwoud) (basis; bezoekers 1x/maand)

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Voor 76% van de bevroagden is de vaakst bezochte groene ruimte (buiten het Zoniënwood) gelegen op minder dan 1 km van hun woon-, werk- of studieplaats. Voor 51% van deze personen is dit op minder dan 500 meter (Figuur 15). Als de afstand groter is dan 5 km daalt de bezoekkans tot minder dan 3%. De nabijheid van de woon- of werkplaats is dus een doorslaggevende gebruiksfactor.

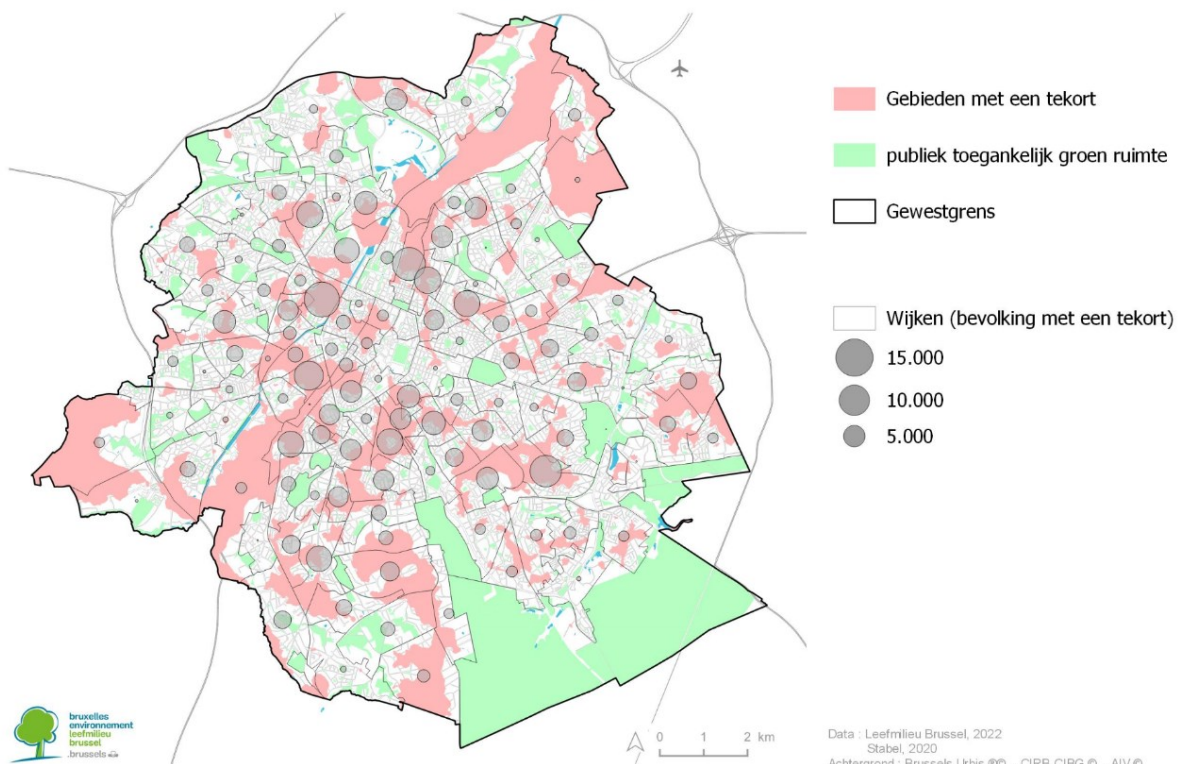
Gevraagd naar hun verplaatsingswijze (meerdere antwoorden mogelijk) verklaarden de meeste respondenten te voet te komen (78%). Hierna volgen de fiets (23%) en het openbaar vervoer (19%). De wagen wordt slechts gebruikt, al was het maar sporadisch, door 12% van de bevroagde bezoekers. Alleen de 55-plussers en de gezinnen met kinderen maken iets vaker gebruik van de wagen (14%) dan het gemiddelde van de bevroagde personen (12%).

Uit de inventarisatie en cartografie van de groene ruimten die in 2020 werd uitgevoerd door Leefmilieu Brussel, beschikte 74% van de Brusselaars over een groene ruimte in de buurt (zie kaart hieronder). Dit cijfer kan worden vergeleken met de resultaten van de natuurbarometer volgens dewelke 51% van de respondenten verklaart te wonen, te werken of te studeren op minder dan 500 meter van de groene ruimte die ze het vaakst bezoeken.

Figuur 27.16. Voor het publiek toegankelijke groene ruimten, gebieden met een tekort aan groene ruimten en aantal inwoners met een tekort aan toegang tot groene ruimten per wijk

Bron: Leefmilieu Brussel (2022b)

Gebieden met een tekort aan publiek toegankelijk groen

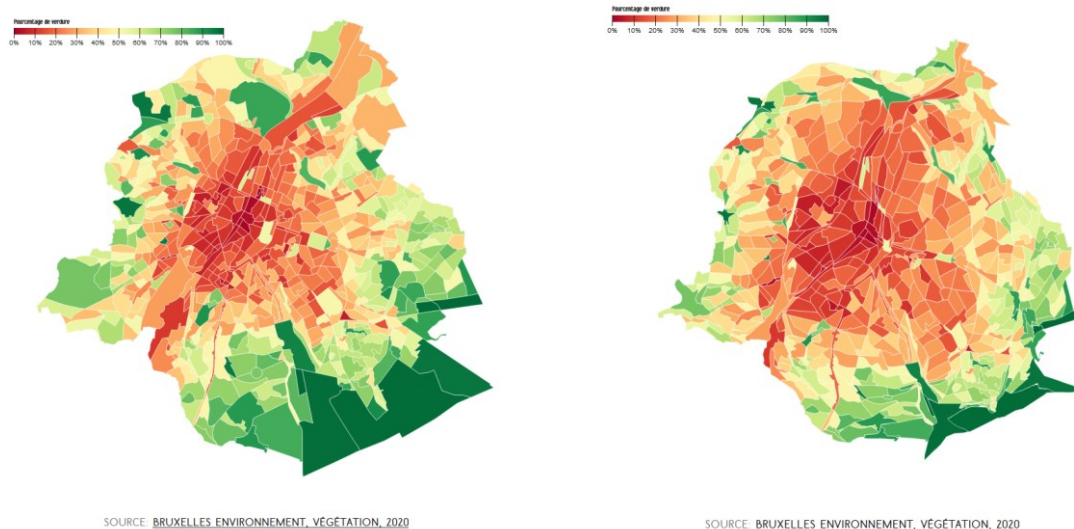

Volgens de gegevens van Leefmilieu Brussel beschikt elke inwoner van het Gewest over gemiddeld 24,7m² van de toegankelijke groene ruimten. Dit cijfer verhult echter grote verschillen tussen de wijken. 26% van de Brusselaars beschikt in werkelijkheid niet over een groene ruimte in de buurt (Leefmilieu Brussel 2022; Figuur 16). Dit is een belangrijke ecologische ongelijkheid (De Muynck, S., Wayens, B, et al. 2022; Médor, 2022).

Brussel wordt vaak beschouwd als een groen stadsgewest, maar uit een analyse blijkt dat een heel groot deel van de bevolking in werkelijkheid in heel vegetatiearme (en dus sterk verstedelijkte) wijken woont. De slogan “Brussel, groene stad” vraagt dus enige nuance (Médor, 2022 ; Figuur 17).

Figuur 27.17. Vegetalisatiegraad per wijk op basis van werkelijke oppervlakte (links) en aantal inwoners (rechts)

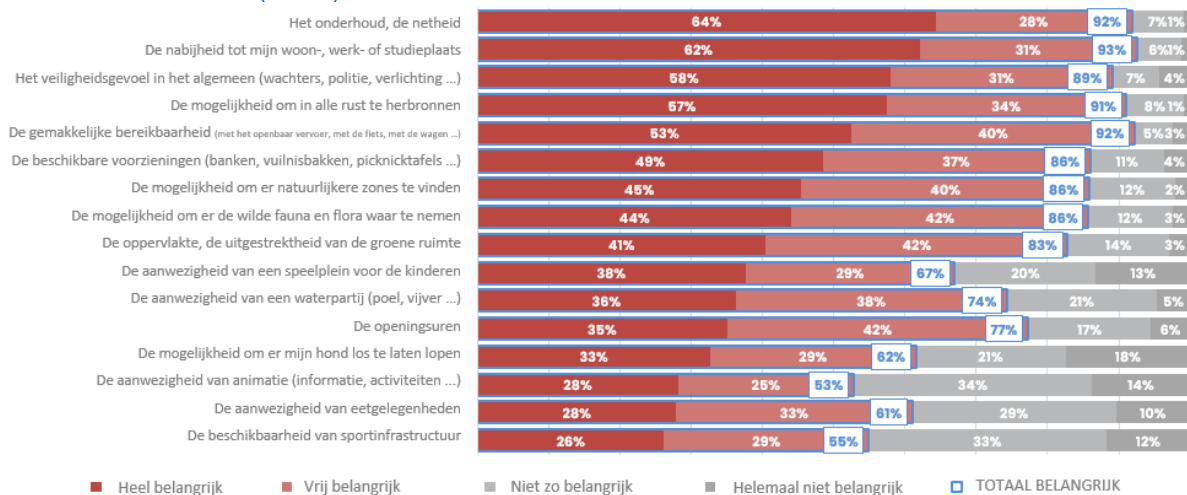
Bronnen: Médor (2022). Gegevens over de vegetatie 2020 van Leefmilieu Brussel (2022)

Figuur 27.18. Criteria voor keuze van een groene ruimte

Antwoorden op de vraag: “In welke mate zijn de volgende criteria belangrijk in uw keuze van een groene ruimte?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Ruim 80% van de bevrageden vermeldt nabijheid, bereikbaarheid, onderhoud en netheid, mogelijkheid om in alle rust te herbronnen, veiligheidsgevoel, beschikbare voorzieningen (banken, tafels, vuilnisbakken enz.), natuurlijke zones, flora en wilde dieren en oppervlakte als vrij tot heel belangrijke criteria in de keuze van een groene ruimte. Voor iets meer dan de helft van de respondenten zijn de aanwezigheid van animatoren en de beschikbaarheid van sportinfrastructuren weinig of helemaal niet belangrijk (Figuur 18).

De hond los kunnen laten lopen en de beschikbaarheid van eetgelegenheden zijn criteria die onderaan staan in het klassement: bijna 40% van de bevrageden vindt dit minder belangrijk. In het profiel van de

bevraagde personen werd echter niet gekeken naar het feit of ze een hond hebben. Dit resultaat is dus moeilijk te interpreteren.

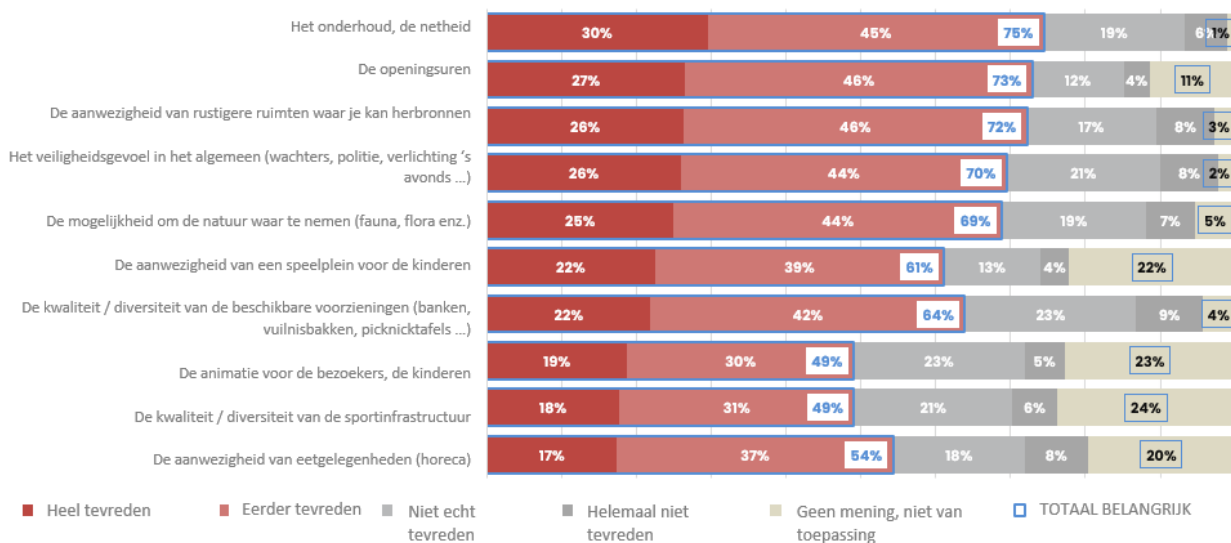
Er bestaan bepaalde verschillen in de prioritaire criteria naargelang van de profielen. De jongste respondenten zijn meer vragende partij voor sportinfrastructuren of animatoren dan de 55-plussers, die kritischer zullen zijn over het onderhoud of de rust. Vanuit dezelfde redenering kunnen we stellen dat respondenten met kinderen vaker een speelplein of eetgelegenheden zullen verwachten.

1.7. Tevredenheid over de groene ruimten

Figuur 27.19. Tevredenheid over het beheer van de groene ruimten

Antwoorden op de vraag: “In welke mate bent u tevreden over de volgende criteria met betrekking tot het beheer van de groene ruimten?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Minstens 69% van de bevraagde personen zei tevreden te zijn over de netheid, de openingsuren, de aanwezigheid van rustigere plekken om zich te herbronnen, het veiligheidsgevoel en de mogelijkheid om fauna en flora waar te nemen (Figuur 20).

Ongeveer de helft van de respondenten is tevreden over de animatie, de sportinfrastructuren en de aanwezigheid van eetgelegenheden. Bijna een derde van de respondenten is niet of zelfs helemaal niet tevreden over de kwaliteit en de diversiteit van de beschikbare voorzieningen zoals banken, vuilnisbakken, picknicktafels enz. Deze resultaten moeten echter gerelativeerd worden doordat er ook veel bevroegden antwoordden geen mening te hebben of dat dit voor hen niet relevant is. Bijvoorbeeld, 20% van de bevroegden antwoordde geen mening te hebben over de aanwezigheid van eetgelegenheden in de groene ruimten, of ze gaven aan dat dit voor hen niet relevant is. 49% van de bevroegde personen zei tevreden te zijn over de kwaliteit/diversiteit van de sportinfrastructuren, tegenover 27% die niet tevreden is en 24% voor wie dit niet relevant is (Figuur 19).

De algemene tevredenheid (heel tevreden en eerder tevreden) over alle criteria die werden gemeten met betrekking tot het beheer van de groene ruimten is hoog. Als we dit parallel bekijken met het belang dat wordt gehecht aan de criteria voor keuze van een groene ruimte, zouden bepaalde criteria verbeterd moeten worden, zoals het onderhoud, het bestaan van rustigere ruimten, het veiligheidsgevoel, de voorzieningen en de mogelijkheid om natuurwaarnemingen te doen. In het algemeen hebben 55-plussers een meer uitgesproken neiging om minder tevreden te zijn dan de andere groepen (hoewel ze toch tevreden blijven) over het beheer van de groene ruimten.

1.8. Kennis van de reglementering in de Brusselse groene ruimten

Figuur 27.20. Kennis van de reglementering in de Brusselse groene ruimten
Antwoorden op de vraag: “In welke mate bent u op de hoogte van de volgende regels die van kracht zijn in de Brusselse groene ruimten?”

Bron: Leefmilieu Brussel (2022a)

Bijna een persoon op twee is zich er niet van bewust dat het verboden is dood hout te sprokkelen in de Brusselse groene ruimten. 30% van de bevroegden is op de hoogte van het kap- en snoeiverbod dat geldt tijdens de broedperiode, en 26% is op de hoogte van het verbod om paddenstoelen te plukken (Figuur 20).

2. Sociale representaties van de Brusselaars over de privétuinen

De stedelijke natuur verleent een groot aantal ecosysteemdiensten. De privétuinen, goed voor ongeveer 30% van de Brusselse groene ruimten (Ruelle, 2012 in Tauvel *et al.* 2020), vertegenwoordigen ook een groot potentieel voor verhoging van de biodiversiteit, die onmisbaar is voor de goede werking van de ecosystemen en dus voor ons welzijn.

De Brusselse privétuinen hebben een sterke nutswaarde die het onthaal van biodiversiteit kan belemmeren. De bereidheid om op ecologische wijze te tuinieren en minder chemische producten te gebruiken, is echter groot in Brussel (Tauvel *et al.* 2020).

In een context van toenemende verstedelijking zijn de stadstuinen (privétuinen, aangrenzende of omliggende ruimten van een hoofdwoning) de belangrijkste plek geworden binnen dewelke de stadsbewoners hun relatie met de natuur aangaan. Vooral de tuinen in de dichtbebouwde zones zijn nauw verbonden met de gebouwen en worden dus dagelijks gebruikt, op passieve of actieve manier. Zo dragen ze bij tot de perceptie van een leefomgeving van goede kwaliteit (Tauvel *et al.* 2020).

65% van de Brusselaars die over een tuin beschikken verklaart in de lente en in de zomer meer dan zes uur per week in de tuin door te brengen. De sterke band die mensen kunnen hebben met hun tuin kan worden verklaard door de “biofilie-hypothese”, die stelt dat mensen van nature de neiging hebben in contact te treden met de natuur.

De studie van Tauvel *et al.* (2020) heeft gewezen op vier grote vormen van gebruik van de Brusselse tuinen. Ze worden in het bijzonder gebruikt:

- voor “persoonlijke ontwikkeling” (spiritualiteit, kunst en creatie, lichaamsbeweging, identiteit enz.);
- voor “zintuiglijke genoegens en waarnemingen” (ontspanning, natuurbeschouwing, decoratie, het esthetische enz.);
- voor gezin en huishouden (sociale betrekkingen, leefruimte, ruimte voor de kinderen en de huisdieren enz.);
- als “ecosystemen” (voedselproductie, recyclage van organisch afval, verwelkomen van wild leven, milieu- en natuureducatie enz.).

Volgens Tauvel *et al.* (2020) bestaan er vier categorieën van Brusselse tuinen (Figuur 22). Er zijn “verwaarloosde” tuinen, “wilde natuurlijke” tuinen, “conventionele esthetische” tuinen en “ecologisch intensieve” tuinen. Toch zijn de Brusselse tuinen heel heterogeen. Ze zijn het resultaat van een evenwicht tussen persoonlijke behoeften, culturele en sociaaleconomische factoren en de manier waarop de eigenaars van de tuinen hun interacties met de natuur zien.

Volgens een enquête van Tauvel *et al.* (2020) zijn een grote, doorlatende tuin en/of een lager inkomen bevorderlijk voor pro-ecologisch tuinieren, terwijl mensen die meer bemiddeld, met pensioen en/of lager opgeleid zijn de neiging zullen hebben op een “conventionele” manier, intensiever en met gebruik van chemische producten te gaan tuinieren. Sociaaleconomische factoren zijn dus bepalend voor de manier van tuinieren (Tauvel *et al.*, 2020).

Figuur 27.21. Ruimtelijke spreiding van de verschillende categorieën van tuinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Tauvel *et al.* (2020)

De kleur wijst op de categorie van tuin: geel = “verwaarloosde” tuin; rood = “conventioneel esthetische” tuin; blauw = “wilde natuurlijke” tuin; groen = “ecologisch intensieve” tuin. De rode cirkels omcirkelen de belangrijkste groepen van “conventioneel esthetische” tuinen.

De statistische analyse van Tauvel *et al.* (2020) geeft aan dat de “conventioneel esthetische” tuinen de enige zijn waarvan de geografische spreiding niet toevallig is op schaal van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De groepering ervan in bepaalde wijken is wellicht toe te schrijven aan het feit dat de bewoners van deze wijken welstellender, ouder en/of lager opgeleid zijn. Deze tuinen worden bovendien op een traditionelere manier onderhouden, wat kan komen door sociale druk die burens met een tuin ertoe kan aanzetten gelijkaardige gewoonten aan te nemen.

Het grootste deel van de bevolking lijkt het concept kwantitatieve biodiversiteit (aantal soorten in een levende gemeenschap) te begrijpen.

Met betrekking tot de meer kwalitatieve aspecten van de biodiversiteit meent echter ongeveer 20% van de mensen die hebben deelgenomen aan de studie van Tauvel *et al.* (2020) dat een siertuin met een grote verscheidenheid van uitheemse planten en bloemen het type tuin met de grootste diversiteit kan zijn.

Slechts 10% is daarentegen van mening dat de wildere tuinen, met de meest spontane flora, het rijkst zijn aan biodiversiteit. Vanuit esthetisch oogpunt worden de meest bloemenrijke tuinen beschouwd als de mooiste, en oogsten de wildere tuinen minder succes (Tauvel *et al.* 2020). Er is dus nog heel wat werk te verrichten op het vlak van sociale representaties over de privétuinen.

3. Belangrijkste lessen

1. Hoe gevorderder de levensfase, hoe groter de belangstelling voor / het bewustzijn van de natuur, en hoe beter men de natuur ook lijkt te kennen. Bijvoorbeeld, vooral de bevroegden ouder dan 55 jaar zeggen belangstelling te hebben voor / zich bewust te zijn van de natuur in Brussel. We kunnen hier verwijzen naar het fenomeen “uitsterven van ervaringen met de natuur” (verlies van ervaringen en interacties met de natuur, zoals geïdentificeerd door de Amerikaanse ecooloog R. Pyle in 2016) bij de jongere generaties die geboren zijn in een stedelijke omgeving en die weinig kansen hebben om met de natuur in contact te komen. De oudste personen zijn ook het minst tevreden en het minst optimistisch over de staat van de biodiversiteit en de evolutie ervan in Brussel. Volgens Aq-rate is de bewustmaking voor de natuur en het feit dat men er belangstelling voor heeft echter gestegen in de loop van de voorbije vijf jaar.
2. Niet minder dan 87% van de personen die werden bevroegd in het kader van de natuurbarometer is van mening dat de natuur in de stad wordt bedreigd en beschouwt de natuur als een meerwaarde voor de gezondheid, een rijkdom die in stand moet worden gehouden voor de toekomstige generaties, een hulp in de strijd tegen de klimaatverandering en een sociale meerwaarde. Het voorstel om meer natuur aan te bieden in de stad is volgens een zeer grote meerderheid van de respondenten ook een manier om de ecologische ongelijkheid op het vlak van toegang tot de groene ruimten te verminderen. De beschikbaarheid van groene ruimten is immers essentieel voor de levenskwaliteit in de stad.

Het onderhoud en de instandhouding van de groene ruimten en de bewustmaking voor de natuur worden beschouwd als uitdagingen die meer aandacht vereisen.

3. Meer dan negen van de tien bevroegden zijn van mening dat meerdere acties noodzakelijk zijn, prioritair of secundair:
 - de bewustmaking voor de uitdagingen op het vlak van milieubescherming verbeteren;
 - de groene ruimten op een natuurlijker, ecologischere manier beheren;
 - natuurbescherming opleggen in alle stadsaanlegprojecten;
 - meer groene ruimten aanleggen in het stadscentrum;
 - bomen planten langs de straten, op pleinen enz.;
 - ruigten en onbebouwde braakliggende terreinen behouden.

Volgens de resultaten van de natuurbarometer 2022 is het verminderen van de ruimte voor de auto om meer plaats te geven aan de natuur noodzakelijk voor drie vierde van de bevroegden en prioritair voor bijna de helft.

4. De bevroegde personen menen dat de staat van de biodiversiteit in Brussel eerder slecht is, maar de term biodiversiteit is complex, zoals blijkt uit de resultaten van Tauvel *et al.* (2020). De kans bestaat dat men de term niet helemaal begrijpt en niet beheerst, wat betekent dat de verkregen resultaten mogelijk genuanceerd moeten worden.
5. Bepaalde sociale representaties gaan vaak in tegen de wetenschap, zoals de hoofdzakelijk positieve perceptie die mensen hebben van de impact op de natuur van het plaatsen van een bijenkast (zie de factsheet over de bijen).
6. De diersoorten waarvan de aanwezigheid wenselijker wordt geacht in Brussel zijn ook diegene waarvan de respondenten het gevoel hebben dat ze zeldzamer worden. Aan de andere kant wordt van de minder gewenste soorten (ratten, duiven en vossen in mindere mate), die vaak als “ongedierte” worden aangeduid, gedacht dat ze in aantal toenemen.
7. De bevroegde personen zijn het eens over het feit dat:

1. de nabijheid, de bereikbaarheid (opportunititeit);
2. de netheid, de veiligheid, de kwaliteit van de uitrustingen (comfort);
3. de aanwezigheid van natuurlijkere zones en de mogelijkheid er wilde fauna en flora waar te nemen (natuur)

de belangrijkste criteria zijn voor de keuze van een groene ruimte.

De verschillende groepen personen, vooral in functie van de leeftijdscategorie waartoe ze behoren, bezoeken de groene ruimten niet om dezelfde redenen, wat tot gebruikskonflikten kan leiden. Hoewel alle leeftijdscategorieën met voorrang naar de groene ruimten trekken om te wandelen, een luchtje te scheppen, zich te ontspannen en verbinding te maken met de natuur, is het in het algemeen ook zo dat deze groene ruimten voor de mensen jonger dan 55 jaar ook een leefruimte zijn geworden, een plek voor ontmoetingen, een sociale ruimte waar ze speelpleinen kunnen vinden voor hun kinderen, waar ze kunnen sporten, een hapje eten.

Het is vooral door tijdsgebrek dat men niet naar de openbare groene ruimten gaat. De onaantrekkelijkheid van de groene ruimten op het vlak van netheid en veiligheid wordt aangehaald door bijna een persoon op vier, de afstand door een op vijf.

In 2022 verklaarden de burgers vaker naar de Brusselse groene ruimten te gaan dan in 2017. Deze stijging van het gebruik van de Brusselse groene ruimten op vijf jaar tijd is wellicht grotendeels toe te schrijven aan de lockdown door de COVID-19-pandemie.

Minstens 70% van de Brusselaars is tevreden over de netheid van de groene ruimten, de openingsuren, het bestaan van rustigere ruimten, de veiligheid en de mogelijkheid om fauna en flora waar te nemen. Daarentegen is bijna een derde niet of helemaal niet tevreden over de kwaliteit en de diversiteit van de beschikbare voorzieningen in de groene ruimten (banken, vuilnisbakken, picknicktafels). Over het geheel genomen zijn de bezoekers tevreden over het beheer van de groene ruimten.

In het algemeen zijn de Brusselaars die hebben meegewerkt aan de natuurbarometer niet op de hoogte van de verschillende reglementeringen die van kracht zijn in de Brusselse groene ruimten.

8. Volgens de inventarisatie en de cartografie van de groene ruimten die in 2020 werd uitgevoerd door Leefmilieu Brussel, beschikte 74% van de Brusselaars over een groene ruimte in de buurt (zie definitie uit de nota onderaan pagina 2). Dit cijfer kan worden vergeleken met de resultaten van de natuurbarometer volgens dewelke 51% van de respondenten verklaart te wonen, te werken of te studeren op minder dan 500 meter van de groene ruimte die ze het vaakst bezoeken. Het Brussels Gewest wordt vaak beschouwd als een groen stadsgewest. De ruimtelijke analyses uitgevoerd door Leefmilieu Brussel en Médor, die demografische gegevens en vegetalisatiegraad van de wijken kruisen, tonen echter aan dat een heel groot deel van de inwoners leeft in wijken met weinig vegetatie.
9. Volgens de enquête in het kader van het onderzoek van Tauvel *et al.* is er een grote bereidheid bij de mensen met een tuin om aan ecologisch tuinieren te doen en het gebruik van chemische producten te verminderen. Volgens dezelfde bron brengt bijna 65% van hen in de lente en in de zomer meer dan zes uur per week door in de tuin. Bovendien is het zo, volgens dezelfde auteurs, dat sociaaleconomische factoren bepalend zijn voor de manier van tuinieren. Er is dus nog heel wat werk te verrichten in termen van sociale representatie over de biodiversiteit die wordt geassocieerd met de Brusselse privétuinen.

Bronnen

Factsheets en focus

- Leefmilieu Brussel, 2022b: [Groene ruimten: toegankelijkheid voor het publiek](#)
- Leefmilieu Brussel, 2022c: [Vegetatie 2020](#)

Artikelen, studies en rapporten

1. ABRIC J.-C., 1994. "Pratiques sociales et représentations". Parijs, Frankrijk: Presses universitaires de France. (Alleen in het Frans)
2. Leefmilieu Brussel, 2022a. "Natuurbarometer 2022". AQ Rate, in opdracht van Leefmilieu Brussel. Brussel, 11 mei 2022. 112 pagina's.
3. DA SCHIO N., PHILLIPS A., FRANSEN K., WOLFF M., HAASE D., OSTOIC S.K., ŽIVOJNOVIC I., VULETIC D., DERKS J., DAVIES C., LAFORTEZZA R., ROITSCH D., WINKEL G., DE VREESE R., 2021. "[The impact of the COVID-19 pandemic on the use of and attitudes towards urban forests and green spaces: Exploring the instigators of change in Belgium](#)". Urban Forestry & Urban Greening, Volume 65.
4. DE MUYNCK S., WAYENS B, *et al.*, 2022. "Les inégalités environnementales à Bruxelles: typologie et état des lieux". Brussels Studies, Samenvattende nota's, te verschijnen. (Alleen in het Frans)
5. ENGELBEEN M., 2012. "Les friches". Pp 39-41 in Godin M.C. & GRYSEELS M. Eds. "Natuurrapport. Rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest". Brussel, Leefmilieu Brussel.
6. LO MONACO G., LHEUREUX F., 2007. "Représentations sociales: théorie du noyau central et méthodes d'étude". Revue Électronique de Psychologie Sociale, (1), 55–64. (Alleen in het Frans)
7. MEDOR, 2022. "[Ziek Brussel. Portret van een stad waar ongelijkheid in een vicieuze cirkel werkt](#)".
8. NOEL C., RODRIGUEZ-LOUREIRO L., VANROELEN C., GADEYNE S., 2021. "[Perceived Health Impact and Usage of Public Green Spaces in Brussels' Metropolitan Area During the COVID-19 Epidemic](#)". Front. Sustain. Cities 3:668443.
9. OMS, 2020. *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020*.
10. RUELLE J. (2012). "Jardins privés bruxellois: de leurs impacts environnementaux à leur intégration dans le maillage vert régional". Mémoire de Master en Sciences et Gestion de l'Environnement. Université Libre de Bruxelles. 122 pp. (Alleen in het Frans)
11. TAUVEL C., GODART M.-F., CAWOY V., 2020. "Hortésie: Etude exploratoire du complexe jardins-jardiniers bruxellois". Rapport uitgevoerd door GESTe-IGEAT-ULB in opdracht van Leefmilieu Brussel. 128 p. (Alleen in het Frans)
12. VANKERCKHOVE N., 2022. "Flore sauvage des villes" Fiche opgesteld voor Brussel-stad in het kader van de Week van de Biodiversiteit. (Alleen in het Frans)
13. VEREecken N.J., DUFRENE E., AUBERT M., 2015. "Sur la coexistence entre l'abeille domestique et les abeilles sauvages. Rapport de synthèse sur les risques liés à l'introduction de ruches de l'abeille domestique (*Apis mellifera*) vis-à-vis des abeilles sauvages et de la flore". Observatoire des Abeilles (OA). (Alleen in het Frans)

Andere fiches

- Focus: [Groene ruimten beheerd door Leefmilieu Brussel](#) (2021)
- Focus: [Voor het publiek toegankelijke groene ruimten](#) (2022)
- Focus: [Het speelnetwerk](#) (2022)
- Focus: [Sport en groene ruimten in het Brussels Gewest](#) (2021)
- Focus: [Burgers verzamelen gegevens over de Brussels biodiversiteit \("crowdsourcing"\)](#) (2021)
- Focus: [Collectieve en familiale moestuinen](#) (2020)

Auteur van de fiche

VANKERCKHOVE Nina

Nagelezen door:

WAYENS Benjamin, DE MUYNCK Simon, DIDION Florence, DE VILLERS Juliette, RUELLE Julien